

موانع جذب سپرده های قرض الحسنه از دیدگاه سپرده گذاران در بانکداری اسلامی
(مطالعه موردی: بانک قرض الحسنه مهر ایران شهرستان تبریز)

تقی شیرزاد^۱، محمد رجائی باغ سیائی^۲، بهمن دارابی^۳

۱. کارشناسی ارشد بانکداری اسلامی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی تهران، ایران

نویسنده مسئول

۲. استادیار گروه علمی بانکداری اسلامی دانشگاه علامه طباطبائی تهران، ایران

۳. کارشناسی ارشد بانکداری اسلامی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی تهران، ایران

چکیده

این مطالعه به بررسی موانع و چالش‌های جذب سپرده قرض الحسنه پس‌انداز بر حسب اهمیت و الویت می‌پردازد. تحقیق از نظر هدف کاربردی و روش آن توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش در برگزیده مشتریان بانک قرض الحسنه مهر ایران شهرستان تبریز می‌باشد. حجم نمونه با استفاده از رابطه تعیین حجم نمونه در جامعه نامحدود مشخص شده است و تعداد ۱۵۰ نفر در نظر گرفته شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌های پژوهش پرسشنامه می‌باشد. نتایج حاصل از پرسشنامه براساس آزمون t تک متغیره و آزمون‌های دو جمله مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده نشان می‌دهد که عوامل گسترش موسسه‌های خیریه و بازارهای سودده، درآمد سرانه، اعتماد مردم درخصوص کارکردهای قرض الحسنه‌ای بانک‌ها، مشکلات نهاد قرض الحسنه، نحوه ترویج فرهنگ قرض الحسنه و تغییر ویژگی‌های جمعیتی به ترتیب براساس الویت موانع جذب سپرده‌های قرض الحسنه پس‌انداز به شمار می‌روند.

واژه‌های کلیدی: بانکداری اسلامی، سپرده‌های قرض الحسنه، موانع جذب سپرده های قرض الحسنه،

بانک قرض الحسنه مهر ایران

مقدمه

تجهیز منابع همواره اصلی‌ترین وظیفه سیستم بانکی بوده است. بانک‌ها وجوه مازاد را جمع‌آوری و با دادن وام به متقاضیان، وظیفه سنتی خود یعنی واسطه‌گری را میان سپرده‌گذاران و وام‌گیرندگان ایفا می‌نمایند. معمولاً در فعالیت‌های یک بانک، جذب منابع مالی از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است، زیرا موفقیت در این زمینه می‌تواند عاملی برای موفقیت در سایر زمینه‌ها باشد، جذب منابع مالی برای هر بانک و سیستم بانکی هم به عوامل برون سازمانی و هم به عوامل درون سازمانی مربوط می‌شود، لذا شناخت این عوامل و میزان تأثیرگذاری هر کدام از آنها برای موفقیت در این زمینه مهم و اساسی است، همچنین تجهیز منابع پس‌انداز جامعه و بکارگیری آن از جمله اصلی‌ترین عملیات بانکی است که بانک را به عنوان یک واحد اقتصادی از سایر واحدهای اقتصادی متمایز می‌کند، به عبارت دیگر عملیات تجهیز منابع و مصرف آن هسته اصلی بانکداری را تشکیل می‌دهد و در بانکداری اسلامی تجهیز منابع قرض‌الحسنه و تخصیص آنها هسته اصلی این نوع بانکداری را تشکیل می‌دهد. با توجه به نقش کلیدی فعالیت بانک‌ها در ایجاد نشاط اقتصادی یک کشور، سپرده قرض‌الحسنه پس‌انداز به عنوان یکی از عوامل اصلی تشکیل‌دهنده سپرده‌های بانکی می‌تواند نقش مهمی در رشد اقتصادی یک جامعه داشته باشد. در نظام اقتصاد اسلامی قرض‌الحسنه به عنوان یک رفتار اقتصادی که از انگیزه‌های معنوی و اخروی نشأت گرفته، یکی از ابزارهای تحقق (حرمت ربا) معرفی گردیده است؛ که این نهاد می‌تواند جریان پول را از طبقات ثروتمند به سمت طبقات کم‌درآمد سوق داده و در جهت تثبیت در بین آنها و عدم تمرکز ثروت، نقش فعالی داشته باشد.

نظام بانکی در ابتدای اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا توانست در تجهیز منابع قرض‌الحسنه جذابیت‌هایی را برای مشتریان به وجود آورد، اما با گذشت زمان وقتی مردم با عملکرد نامناسب نظام بانکی مواجه شدند به تدریج سپرده‌های خود را از این بخش خارج کردند، به طوری که در طول سالیان اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا به طور متوسط فقط در حدود ۹ درصد منابع جذب شده مربوط به سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز و بیش از ۴۸ درصد منابع مربوط به سپرده‌های سرمایه‌گذاری بوده است و این نظام فقط در حدود یک‌سوم منابع حاصله در سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز را به صورت قرض‌الحسنه به متقاضیان عرضه کرده است و بقیه آن را خود در راستای کسب سود بیشتر به کار برده است، بنابراین عملکرد بانک‌ها، شرایط سخت پرداخت قرض‌الحسنه و وجود تردیدهایی درباره‌ی تخصیص عادلانه این وجوه در میان نیازمندان، تأثیر بسزایی در سلب اعتماد مردم نسبت به نظام بانکی در جهت ترویج قرض‌الحسنه داشته است (محقق‌نیا، ۱۳۸۸) و (آمار بانک مرکزی ج ۱۱).

پژوهش‌های محققان و بررسی وضعیت قرض‌الحسنه در نظام بانکی کشور نشان می‌دهد این نظام در طول سال‌های اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا در تجهیز و تخصیص منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز، روند نامناسب و رو به افولی داشته است، به طوری که نظام بانکی در این مدت نتوانسته است همپای افزایش نقدینگی در جامعه در جذب سپرده‌های قرض‌الحسنه موفق باشد. بنابراین در این پژوهش براساس مطالعات

پیشین انجام گرفته و به کمک پرسشنامه به دنبال موانع جذب سپرده قرض الحسنه در بانکداری اسلامی در جمهوری اسلامی ایران می‌باشیم.

بیان مساله

یکی از تفاوت های اساسی مکتب اقتصادی اسلام با سایر مکاتب اقتصادی، توجه خاص به نیازمندان، آسیب دیدگان و اقشار ضعیف جامعه است و برای تامین نیازهای معیشتی آنان، راهکارهای انسانی و مناسب با شان و کرامت انسان در نظر گرفته شده است. یکی از این راه‌هایی که در قرآن و روایات مورد تشویق و ترغیب جدی بوده، اعطای قرض بدون بهره و به اصطلاح قرض حسن یا قرض الحسنه است. فرد نیکوکار با دادن بخشی از اموال خود به فرد نیازمند، احتیاج او را تامین می‌کند و او را قادر می‌سازد، برخی فشارهای پدید آمده در زندگی را با کمک هم‌نوعان پشت سر بگذارد. با پیشرفت زمان و گسترش جوامع، رفتار قرض الحسنه نیز توسعه کمی و کیفی پیدا کرد، به تدریج در کنار قرض های فردی، صندوق های قرض الحسنه خانوادگی، صنفی و عمومی شکل گرفت که وجوه مازاد بر نیاز افراد خیر را در اختیار نیازمندان قرار می‌دهند و به این وسیله، مشکلات زیادی از طبقه پایین و متوسط جامعه حل می‌شود.

در نظام اقتصاد اسلامی قرض الحسنه به عنوان یک رفتار اقتصادی که از انگیزه های معنوی و اخروی نشأت گرفته، یکی از ابزارهای تحقق (حرمت ربا) معرفی گردیده است، که این نهاد می‌تواند جریان پول را از طبقات ثروتمند به سمت طبقات کم درآمد سوق داده و در جهت تثبیت در بین آنها و عدم تمرکز ثروت، نقش فعالی داشته باشد. نظام بانکی در ابتدای اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا توانست در تجهیز منابع قرض الحسنه جذابیت‌هایی را برای مشتریان به وجود آورد، اما با گذشت زمان وقتی مردم با عملکرد نامناسب نظام بانکی مواجه شدند به تدریج سپرده‌های خود را از این بخش خارج کردند. بانک مرکزی طی بخشنامه‌های گوناگون بانک‌ها را به ارتقای فرهنگ بانکداری اسلامی و گسترش فرهنگ قرض الحسنه تشویق کرده است. در سال ۱۳۹۳ موسسات اعتباری غیربانکی نیز مجاز به انجام عملیات قرض الحسنه شدند. راه‌اندازی سامانه قرض الحسنه ازدواج و پیوستن اغلب بانک‌ها و موسسات اعتباری به آن از جمله اقدامات دیگر بانک مرکزی در گسترش سنت زیبای قرض الحسنه است. این اقدامات باعث شده تا نسبت تسهیلات قرض الحسنه به سپرده پس‌انداز قرض الحسنه به بیش از ۸۵ درصد در سال ۹۳ برسد و نسبت تسهیلات قرض الحسنه به مجموع سپرده پس‌انداز قرض الحسنه و سپرده قرض الحسنه جاری نیز روند افزایشی به خود گرفته و از ۲۸ درصد فراتر رود. حال به نظر می‌رسد دلیل اصلی محدودیت منابع بانک‌ها در اعطای تسهیلات قرض الحسنه، کاهش میل مردم به سپرده‌گذاری قرض الحسنه به دلایل گفته شده است. بنابراین در این پژوهش به دنبال یافتن موانع جذب سپرده‌های قرض الحسنه به عنوان یکی از شاخص‌های اصلی بانکداری اسلامی می‌باشیم.

سپرده‌های قرض الحسنه

حساب پس‌انداز ماهیت قرض دارد و همانند حساب پس‌انداز در بانکداری متعارف است با این تفاوت که در بانکداری بدون ربا، به صاحبان حساب پس‌انداز، بهره‌ای پرداخت نمی‌شود. حساب مذکور این امکان را به مردم می‌دهد که وجوه مازاد بر نیاز خود را به هر میزانی باشد به بانک بسپارند و هرگاه نیاز داشتند، از بانک دریافت کنند. افزون بر آن، صاحبان این حساب‌ها در امر قرض‌الحسنه اعطایی از طرف بانک مشارکت کرده و از اجر و ثواب آخرتی آن نیز بهره‌مند می‌شوند. وجوه این حساب نیز به مالکیت بانک درآمده، جزء منابع بانک خواهد بود و بانک‌ها با لحاظ ذخایر قانونی و احتیاطی، بخشی از این وجوه را به اعطای وام قرض‌الحسنه اختصاص داده و بخش دیگر را از طریق عقود مندرج در ماده ۳ به کار گرفته و سود کسب می‌کنند (موسویان، ۱۳۸۳، ص ۴۳۹).

قرض‌الحسنه اصطلاحی قرآنی است که در لسان قرآن با تعبیر خاصی از آن به نیکی یاد شده است. برای نمونه در آیه ۲۴۵ سوره بقره آمده است: "کیست که خدا را قرض‌الحسنه دهد تا خدا بر او به چندین برابر بیفزاید؟ و خداست که می‌گیرد و می‌دهد و همه به سوی او بازگردانده می‌شوند". شاید مراد از قرض الحسنه این باشد که قرض دادن از روی اخلاص و خالی از نیات غیرالهی باشد. در این صورت خداوند مال انسان را برکت می‌دهد، به طوری که روایت شده است، ۱۰ الی ۷۰ برابر برمی‌گرداند و این اختلاف در افزایش سبب اختلاف در نیت و استحقاق منفق علیه و صلاح و علم و قربت او به مقرض می‌باشد (فرزین و ش و شعبانی، ۱۳۸۱).

از دیدگاه اقتصادی می‌توان برخی آثار قرض‌الحسنه را به صورت زیر خلاصه بیان نمود:

- چون مصرف کنندگان معمولاً از آنچه به صورت ذخیره احتیاطی نگه داشته‌اند، قرض می‌دهند این عمل موجب جریان یافتن وجوهی می‌شود که بدون آن نه مصرف می‌شوند، نه سرمایه‌گذاری.
- چون این وجوه در اختیار سایر مصرف کنندگان و تولیدکنندگان قرار می‌گیرد و تقاضای آنان تأمین می‌شود، رفاه کل و تولید کل در اقتصاد بالا می‌رود.
- جریان اطلاعات در اقتصاد افزایش می‌یابد، زیرا متقاضیان برای ابراز تقاضا و توجیه آن باید اطلاعات خود را ارائه دهند.
- در اثر انتشار و ازدیاد جریان اطلاعات، خطر و نااطمینانی در اقتصاد کاهش می‌یابد.
- گسترش قرض‌الحسنه موجب بهبود توزیع درآمد میان قشرهای مختلف می‌شود.
- کارایی اقتصادی بالا می‌رود
- بالاخره به دنبال آثار فوق، گسترش خدمت قرض‌الحسنه می‌تواند از شدت تورم و رکود جلوگیری کند (صدر، ۱۳۷۴).

اهمیت و ضرورت موضوع

سپرده های قرض الحسنه به عنوان منابع با هزینه کم و کارا در زمینه تخصیص پروژه های اقتصادی کوچک و منابع برای بخش ها و دهک های کم درآمد جامعه نقش مهمی را در اجرای بانکداری اسلامی و تحقق عدالت ایفا می کند. ناکارا بودن سیستم قرض الحسنه و تکیه به سپرده های با نرخ سود بالا و همچنین تسهیلات با نرخ سود بالا، موجبات ناکارایی سیستم بانکداری داخلی را فراهم می کند. از این رو شناخت عوامل و چالش های اجرایی بانکداری اسلامی در همه زمینه ها از اهمیت بسزایی برخوردار است.

تغییرات متغیرهای کلان اقتصادی چون نرخ تورم موجب کاهش ارزش پول ملی شده است و این امر از انگیزه سپرده گذاری سپرده های قرض الحسنه می کند که در این رابطه موسویان (۱۳۸۳) بیان داشته اند که: به کارگیری قرارداد قرض الحسنه در سپرده ها باعث شده است که بانک ها نتوانند سودی به سپرده گذاران بپردازند، چرا که به فتوای مشهور فقها، از جمله امام خمینی (ره)، اشتراط هر نوع زیاده و بنا گذاشتن بر هر نوع زیاده در قرارداد قرض، هر چند برای جبران کاهش ارزش پول، ربا به حساب می آید. در حالی که طی سالیان گذشته نرخ متوسط تورم حدود ۲۰ درصد بوده است، یعنی صاحبان سپرده پس انداز نه تنها نتوانستند درآمدی از محل سپرده شان به دست آورند، بلکه به طور متوسط سالانه ۲۰ درصد از توان خریدشان را نیز از دست داده اند. این در حالی است که بانک ها با به کار گیری مانده این سپرده ها سود خوبی به دست می آورند و توان پرداخت بخشی از آن را به سپرده گذاران ندارند. موانع ذکر شده و چالش های پیش روی سپرده های قرض الحسنه موجب کاهش روند سپرده گذاری های خیرخواهانه شده است بنابراین در این پژوهش به دنبال یافتن پاسخ یکی از مشکلات بانکداری اسلامی، جذب سپرده های قرض الحسنه می پردازیم.

سوال پژوهش

موانع و مشکلات جذب بیشتر منابع قرض الحسنه پس انداز کدامند؟
در این پژوهش به دنبال یافتن موانع جذب سپرده های قرض الحسنه بر اساس پرسشنامه می باشیم و با طرح موضوع و توزیع پرسشنامه و مدل های آماری به دنبال یافتن پاسخ این پرسش می باشیم.

اهداف پژوهش

سپرده های قرض الحسنه به عنوان شاخصی بسیار مهم برای بانکداری اسلامی، نقش بسزایی در تأمین منابع خرد و رفع نیازهای ضروری اشخاص حقیقی چون (هزینه های ازدواج، تهیه جهیزیه، درمان بیماری، تعمیر و تأمین مسکن، کمک هزینه تحصیلی، کمک برای ایجاد مسکن در روستا و رفع نیازهای متفرقه) دارد. کاهش روند جذب منابع قرض الحسنه و اعطای تسهیلات قرض الحسنه اهمیت پاسخ به چرایی این مهم را دوچندان می کند و همچنین برطرف کردن عوامل اثرگذار در کاهش جذب منابع قرض الحسنه در جهت

تحقق بانکداری اسلامی می‌تواند یکی از الویت‌های تحقق بانکداری اسلامی به شمار آید. بنابراین در این پژوهش به دنبال شناخت عوامل و موانع جذب تسهیلات قرض‌الحسنه در بازار پول کشور می‌باشیم.

پیشینه تحقیق

اکبر کمیجانی و تیمور رحمانی (۱۳۷۲) در مقاله "تحلیلی تئوریک از اهمیت و ماهیت پس‌انداز و بررسی تجربی آن در ایران" که از رساله کارشناسی ارشد تیمور رحمانی تنظیم شده است، به بررسی عوامل موثر بر پس‌انداز در ایران می‌پردازند، در این مقاله متغیرهای درآمد سرانه و رشد درآمد سرانه که مستقیماً از تحلیل سیکل زندگی ناشی می‌شود، متغیر ترکیب تولید ملی که به عنوان یک عامل ساختاری موثر است، متغیرهای جمعیتی مثل بار تکفل و نسبت جمعیت شهری و متغیر نرخ تورم را بر پس‌انداز در ایران موثر می‌دانند و بر اساس مدل رگرسیونی تخمین زده شده تاثیر موارد ذکر شده، تایید شده و مهم‌ترین متغیرهای موثر بر پس‌انداز در ایران، سطح درآمد و رشد آن، بار تکفل و ترکیب تولید ملی مشخص شدند.

ناصرنادری (۱۳۷۸) در پایان‌نامه خود با عنوان "بررسی و تعیین عوامل موثر بر جذب سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز بانک تجارت (قلمرو تهران بزرگ)" به این نتیجه رسیده است که استنتاج حاصل از آزمون‌های معموله نشان دهنده این است که عواملی از جمله (تبلیغات، اعطای جوایز، مکتب و اندولوژی) بر روی جذب منابع و سپرده‌های قرض‌الحسنه بانک تجارت توانسته تاثیرگذار باشد.

احمد مجتهد و افشین کرمی (۱۳۸۲) در مقاله‌ای با عنوان "ارزیابی متغیرهای موثر بر رفتار پس‌انداز ملی در اقتصاد ایران" سعی کرده‌اند، اثر رشد اقتصادی، درآمد سرانه، بار تکفل و تورم بر نرخ پس‌انداز در اقتصاد ایران را مورد بررسی قرار دهند که برای این منظور از الگویی بر اساس مدل اولیه صندوق بین‌المللی پول استفاده و نرخ پس‌انداز ناخالص ملی را به متغیرهای فوق طی دوره زمانی ۱۳۳۸-۱۳۷۹ مرتبط ساخته و برآورد کرده‌اند. بطوری که نشان دادند، اثر رشد اقتصادی و درآمد سرانه بر نرخ پس‌انداز مثبت و اثر نرخ تورم بر نرخ پس‌انداز منفی است. از طرف دیگر اثر بار تکفل بر نرخ پس‌انداز منفی است، لذا هر چه رشد جمعیت بالا باشد یا نرخ بیکاری افزایش یابد باعث افزایش بار تکفل و در نتیجه کاهش پس‌انداز خواهد شد.

عباس عرب مازار و سعید کیقبادی (۱۳۸۵) در مقاله‌ای با عنوان "جایگاه قرض‌الحسنه در نظام بانکی ایران" که به بررسی عملکرد قرض‌الحسنه به عنوان یکی از روش‌های جذب و تخصیص منابع در قانون عملیات بانکی بدون ربا از سال ۱۳۶۳ تا سال ۱۳۸۳ می‌پردازند، به این نتیجه رسیده‌اند که طی دوره مورد بررسی سهم سپرده‌های قرض‌الحسنه پس‌انداز از کل سپرده‌ها از ۲۵ درصد به تدریج کاهش یافته و طی چند سال اخیر در حدود ۱۰ درصد ثابت مانده است که علت آن را می‌توان به طور عمده در کاهش ارزش مداوم سپرده‌های بانکی در اثر تورم، تمایل مردم به سپرده‌گذاری در حساب‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار جهت

کسب سود و رونق گرفتن صندوق های قرض الحسنه جویا شد. به طوریکه این صندوق ها موفق شده اند معادل ۶۰ درصد ارزش سپرده های قرض الحسنه در نظام بانکی را طی این سال ها تجهیز کنند.

حامد شعبانی (۱۳۸۷) در پایان نامه خود با عنوان "بررسی عوامل موثر بر تجهیز منابع و جذب سپرده ها در بانک های دولتی (بانک های دولتی استان گیلان)" به این نتیجه رسیده است که بین میزان جذب سپرده ها با تعداد شعب بانکی رابطه معناداری وجود دارد و بین میزان جذب سپرده ها با استفاده از تکنولوژی مدرن و تسهیلات اعطایی رابطه معنی داری وجود ندارد.

حسن سبحانی و محمدرضا برخورداری (۱۳۸۷) در مقاله ای با عنوان "بررسی عوامل موثر بر پس انداز بخش خصوصی در اقتصاد نفتی ایران" با هدف آسیب شناسی اجمالی پس انداز بخش خصوصی در ایران، ضمن بررسی شیوه تاثیرگذاری درآمدهای نفتی بر پس انداز بخش خصوصی، به معرفی عوامل موثر بر پس انداز این بخش، از جمله درآمدهای نفتی، نرخ سود واقعی سپرده های بلندمدت بانکی، ارزش معاملات سهام به تولید ناخالص ملی، نسبت جمعیت شاغل به کل جمعیت، نرخ تورم و ضریب جینی طی دوره ۱۳۵۳-۱۳۸۶ پرداخته شده و فرضیات با استفاده از مدل حداقل مربعات معمولی آزمون شده که وجود آثار مثبت افزایش رشد درآمدهای نفتی و جمعیت شاغل به کل جمعیت و اثر منفی افزایش نرخ رشد سود واقعی سپرده های بلند مدت بانکی بر پس انداز بخش خصوصی تأیید می شود.

محمدجواد محقق نیا (۱۳۸۸) در مقاله ای با عنوان "بررسی جایگاه قرض الحسنه در نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران" که نتایج تحقیق را به روش تحلیلی داده های بانکی انجام داده است، نشان داده است که در طول سال های ۱۳۶۳ تا ۱۳۸۸ از طرفی، به طور متوسط تنها اندکی بیش از نیمی از منابع قرض الحسنه به اعطای قرض الحسنه اختصاص یافته است و از طرف دیگر، سهم سپرده ها و تسهیلات قرض الحسنه نیز به طور پیوسته کاهش یافته است. ایشان عنوان می کنند که؛ عملکرد بانک ها در عدم تخصیص کامل وجوه قرض الحسنه به اعطای قرض الحسنه، شرایط سخت پرداخت قرض الحسنه و وجود تردیدهایی درباره تخصیص عادلانه این وجوه در میان نیازمندان، تاثیر بسزایی در سلب اعتماد مردم نسبت به نظام بانکی در جهت ترویج قرض الحسنه داشته است.

سیفلو و خوانساری (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان "با مطالعه تحلیلی به بررسی مشکلات و راهکارهای تجهیز منابع از طریق قرض الحسنه پرداخته اند. نرخ بهره در بانکداری ربوی انگیزه اصلی در تجهیز منابع به شمار می رود اما در بانکداری اسلامی به دلیل حرمت ربا انگیزه اصلی در تجهیز منابع قرض الحسنه را پاداش اخروی و جوایز قرعه کشی بیان کرده اند.

کریم زاده و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی با عنوان "بررسی عوامل موثر بر تجهیز منابع بانکی"، براساس پرسشنامه و آزمون های t تک متغیره و رتبه بندی فریدمن به این نتیجه رسیده اند که عوامل خدماتی، فیزیکی، ارتباطی و انسانی، مالی و عوامل وابستگی سازمانی به ترتیب عوامل تأثیرگذار در جذب منابع بانک به شمار می رود.

اشفق اچ خان^۱ (۱۹۹۳) که به تحلیل رفتار پس‌انداز در پاکستان پرداخته است، متغیرهایی شامل میزان پس‌انداز، درآمد دائمی، درآمد گذرا، تورم مورد انتظار، تورم پیش‌بینی نشده، بازده اسمی سپرده‌ها، نسبت مداخله مالی و تغییرپذیری تورم را مورد ارزیابی قرار داده است که نتایج نشان‌دهنده رابطه مثبت و معناداری بین نرخ بهره واقعی، بازده سپرده‌های مدت‌دار با پس‌انداز ملی است، درآمد ملی نیز یک عامل تعیین‌کننده اساسی پس‌اندازها در پاکستان است.

کنسائو^۲ و همکارانش (۲۰۰۵) با استفاده از فن تحلیل پوششی داده‌ها، به ارزیابی شعب بانک پرتغال بر اساس جذب منابع پرداختند. آنها با استفاده از روش پیمایشی، عوامل فناوری اطلاعات، عوامل انسانی و ارتباطی و عوامل فیزیکی را عوامل موثر بر جذب منابع شناسایی نمودند.

آبهیمان^۳ و همکاران (۲۰۰۹) با مطالعه برخی شعبه‌های بانک‌های بزرگ دولتی هند، عواملی همچون نیروی انسانی، سطح تحصیلات کارکنان، محیط استقرار و موقعیت مکانی بانک‌ها، تبلیغات، قوانین و مقررات دولتی و کاهش دخالت‌های دولت در امور بانکی را از عوامل موثر بر جذب سپرده‌های مردم برشمرده‌اند، به عقیده آنها مهمترین و اثرگذارترین عامل جذب سرمایه‌های افراد، نیروی انسانی است.

روش تحقیق

روش کلی تحقیق، توصیفی-پیمایشی می‌باشد. به این شکل که برای شناسایی موانع جذب سپرده‌های قرض‌الحسنه در ابتدا با مطالعات پیشین و ادبیات تحقیق به شناخت این عوامل می‌پردازیم و در قدم بعد براساس پرسشنامه‌ی طراحی شده عوامل و دلایل شکل‌گیری این چالش‌ها را مورد آمایش قرار می‌دهیم. در این پژوهش متغیر وابسته، تجهیز منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز می‌باشد و متغیر مستقل که موانع و مشکلات جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز می‌باشد. برای مشخص کردن متغیر مستقل (موانع و مشکلات جذب بیشتر منابع قرض‌الحسنه) از پرسشنامه استفاده می‌کنیم.

جامعه آماری پژوهش

جامعه آماری پژوهش مشتریان بانک قرض‌الحسنه مهر ایران شعب شهرستان تبریز می‌باشند که در این بانک در این شهر دارای ۱۱ شعبه در مناطق مختلف می‌باشد.

جدول ۱: لیست شعب بانک قرض الحسنه مهر ایران شهرستان تبریز

دیف	شهر	نام شعبه	کد شعبه	نشانی
۱	تبریز	ششگلان	۲۰۰۴	خیابان ششگلان روبروی مسجد میر محمود
۲	تبریز	غیاث	۲۰۰۵	تبریز خ شهید منتظری بالاتر از مسجد غیاث
۳	تبریز	مرکزی تبریز	۲۰۰۸	تبریز خ جمهوری پائین تر از مسجد آیت الله انگجی
۴	تبریز	فلز کاران	۲۰۱۰	تبریز آخر رسالت اول خیابان اخوان
۵	تبریز	استاد شهریار	۲۰۱۲	تبریز دروازه تهران نرسیده به سه راهی ولیعصر
۶	تبریز	میدان جهاد	۲۰۱۳	تبریز میدان جهاد روبروی بیمارستان الغدير
۷	تبریز	باغمیشه	۲۰۱۵	تبریز شهرک باغمیشه میدان میثاق روبروی بازار ماهی
۸	تبریز	سردرود	۲۰۱۸	سردرود خ امام روبروی بانک ملی ایران
۹	تبریز	ستارخان	۲۰۱۹	تبریز پایین تر از میدان ستارخان جنب پمپ بنزین
۱۰	تبریز	عباسی	۲۰۲۱	تبریز خ عباسی روبروی مسجد المهدی
۱۱	تبریز	باقرخان	۲۰۲۶	تبریز ابتدای خ ثقه الاسلام جنب پاساژ فیروزه

منبع: تارنمای بانک قرض الحسنه مهر ایران

روش نمونه گیری

نمونه گیری به روش خوشه‌ای از بین مشتریان بانک قرض الحسنه مهر ایران در سطح شهرستان تبریز انجام می‌شود و برای تخمین حجم نمونه از روش کوکران استفاده می‌شود. بانک قرض الحسنه مهر ایران در سطح شهرستان ساری دارای شش شعبه در مناطق مختلف می‌باشد. برای مشخص کردن حجم نمونه به دلیل نامشخص بودن حجم جامعه از روش دوم کوکران استفاده می‌کنیم، به این ترتیب که ابتدا تعدادی پرسشنامه را توزیع کرده و واریانس نمونه اولیه مشخص می‌شود و براساس واریانس مشخص شده حجم نمونه مورد نظر را به عنوان نمونه آماری پژوهش در نظر می‌گیریم

$$n = \frac{Z_{\alpha/2}^2 S^2}{d^2}$$

در این فرمول مهمترین پارامتری که نیاز به برآورد دارد S^2 است که همان واریانس نمونه اولیه است. برای محاسبه S^2 تعدادی پرسشنامه توزیع شده و واریانس نمونه اولیه محاسبه می‌شود. مقدار $Z_{\alpha/2}^2$ یک مقدار ثابت است که به فاصله اطمینان و سطح خطا (α) بستگی دارد. معمولاً سطح خطا ۵٪ یا ۱٪ در نظر می‌گیرند. برای مثال اگر سطح خطا یا سطح معناداری برابر ۵٪ در نظر گرفته شود سطح اطمینان برابر با ۹۵٪ خواهد بود. در نتیجه $Z_{\alpha/2}^2$ با توجه به جدول آماری ۱.۹۶ خواهد بود. این جداول در انتهای کتابهای آمار وجود دارند. مقدار d نیز براساس همان سطح خطا برابر ۰.۰۵، در نظر گرفته می‌شود.

حجم نمونه

از آنجایی که تعداد سپرده‌گذاران قرض‌الحسنه پس‌انداز بانک‌های قرض‌الحسنه سطح شهر ساری نامعلوم است، در تعیین حجم نمونه تعداد جامعه آماری نامشخص فرض شده است. بنابراین ابتدا تعداد ۲۵ پرسشنامه توزیع و واریانس برای آنها محاسبه گردید سپس بر اساس رابطه کوکران (فرمول تعیین حجم نمونه از جامعه نامحدود) حجم نمونه حدود ۱۵۰ نفر بدست می‌آید. بنابراین پژوهش با اطلاعات حاصل از این تعداد پرسش‌نامه انجام شده است.

$$3-n = \left(\frac{z_{\alpha} * \sigma_x}{\alpha} \right)^2 = \left(\frac{1.96 * 0.31}{0.05} \right)^2 = 150$$

مستندات پرسش‌نامه

در پرسش‌نامه این تحقیق برای سپرده‌گذاران از مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای برای سنجش متغیرهای؛ نحوه ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه، گسترش مصرف‌گرایی، تغییر ویژگی‌های جمعیتی، اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض‌الحسنه‌ای بانک‌ها، تورم، درآمد سرانه، مشکلات نهاد قرض‌الحسنه و گسترش موسسه‌های خیریه و بازارهای سودده استفاده شده است. پیوستار پاسخ‌ها بر پایه طیفی از کاملاً مخالف، مخالف، نه مخالف و نه موافق، موافق و کاملاً موافق رتبه‌بندی شده و به ترتیب نمره‌های یک، دو، سه، چهار و پنج به هر گزینه اختصاص یافته است. برای این تحقیق از پرسش‌نامه‌های ۲۵ گویه‌ای استفاده شده است.

جدول ۲: سازه، ابعاد، سوالات و منابع پرسش‌نامه

سوالات	ابعاد	سازه
سوال ۱ سوال ۲ سوال ۳	۱. نقش بانک‌ها در ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه ۲. نقش دستگاه‌های فرهنگی در ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه ۳. نقش قرعه‌کشی و تبلیغات در ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه	نحوه ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه
سوال ۴ سوال ۵	۱. گسترش لوکس‌گرایی ۲. گسترش مصرف‌گرایی	گسترش مصرف‌گرایی

سوال ۶	۱. بالا بودن نرخ موالید و افزایش بار تکفل	تغییر ویژگی های جمعیتی
سوال ۷	۲. بالا رفتن تعداد دانشجویان و افزایش بار تکفل	
سوال ۸	۳. بالا بودن نرخ بیکاری و افزایش بار تکفل	
سوال ۹	۴. کاهش جمعیت روستائین	
سوال ۱۰	۵. افزایش جمعیت شهرنشین	
سوال ۱۱	۱. نحوه تخصیص و جوه قرض الحسنه به اعطای	اعتماد مردم در خصوص
سوال ۱۲	قرض الحسنه	کارکردهای قرض الحسنه ای
سوال ۱۳	۲. شرایط دریافت تسهیلات قرض الحسنه	بانک ها
سوال ۱۴	۳. تخصیص عادلانه تسهیلات قرض الحسنه در میان نیازمندان	
	۴. اعطای تسهیلات قرض الحسنه به کارمندان خود بانک ها با شرایط آسان تر	
سوال ۱۵	۱. بالا بودن تورم و کاهش قدرت خرید و نیاز به منابع	تورم
سوال ۱۶	مالی برای تهیه مصرف روزانه	
سوال ۱۷	۲. بالا بودن تورم و کاهش مستمر ارزش سپرده های مردم	
سوال ۱۸	نزد بانک ها	
	۳. هجوم به سمت دارایی های ثابت جهت مصون نگه داشتن دارایی مالی از ریسک تورم	
	۴. انتظارات تورمی و پس انداز	
سوال ۱۹	۱. پایین بودن درآمد سرانه	درآمد سرانه
سوال ۲۰	۱. ساختار نهاد قرض الحسنه	مشکلات نهاد قرض الحسنه
سوال ۲۱	۲. نظارت بر اجرای صحیح عملیات بانکداری اسلامی	
سوال ۲۲	۳. رفتار و اخلاق اسلامی مدیران و کارکنان بانک	
سوال ۲۳	۱. موسسات خیریه	گسترش موسسه های خیریه و
سوال ۲۴	۲ بازار سرمایه	بازارهای سودده
سوال ۲۵	۳. سودهای و سوسه انگیز سپرده های مدت دار	

روایی و پایایی پرسش‌نامه

کیفیت تحقیق با دو معیار، روایی و پایایی سنجیده می‌شود که در ادامه به بررسی این دو معیار پرداخته می‌شود.

۱- روایی

اعتبار محتوا، ویژگی ساختاری ابزار اندازه‌گیری است که همزمان با تدوین آزمون در آن تنیده می‌شود. اعتبار محتوای یک آزمون معمولاً توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. اعتبار محتوای این پرسش‌نامه توسط اساتید و چند نفر از افراد مطلع مورد تأیید قرار گرفته است و از اعتبار لازم برخوردار می‌باشد.

۲- پایایی

در این تحقیق به منظور تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده گردیده است. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند به کار می‌رود. معمولاً آلفای کرونباخ کمتر از ۰/۶ پایایی ضعیف، ۰/۶ تا ۰/۸ قابل قبول و بالاتر از ۰/۸ نشان دهنده پایایی بالا می‌باشد. بدیهی است که هر چه این عدد به یک نزدیک تر باشد بهتر است. بنابراین به منظور اندازه‌گیری قابلیت اعتماد، از روش آلفای کرونباخ و با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام گردیده است. بدین منظور یک نمونه اولیه شامل ۲۵ پرسش‌نامه پیش آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های به دست آمده از این پرسش‌نامه‌ها و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد، که برای کل سؤالات عدد ۰/۸۱۲ بدست آمد. این عدد نشان دهنده آن است که پرسش‌نامه مورد استفاده، از قابلیت اعتماد و یا به عبارت دیگر از پایایی لازم برخوردار می‌باشد.

متغیرهای پژوهش

در این پژوهش، نحوه ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه، گسترش مصرف‌گرایی، تغییر ویژگی‌های جمعیتی، اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض‌الحسنه‌ای بانک‌ها، تورم، درآمد سرانه، مشکلات نهاد قرض‌الحسنه، گسترش موسسه‌های خیریه و بازارهای سودده به عنوان متغیر مستقل و تجهیز منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز نیز به عنوان متغیر وابسته مطرح است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از ابزار پرسش‌نامه و طبقه‌بندی آن‌ها، این داده‌های جمع‌آوری و طبقه‌بندی شده، به وسیله نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند. ابتدا به آمار توصیفی داده‌های طبقه‌بندی شده

می پردازیم و سپس به آمار استنباطی و تجزیه و تحلیل داده ها جهت پاسخ دادن به پرسش های اصلی پژوهش و نایل شدن به هدف تحقیق می پردازیم.

آمار توصیفی

جدول ۳: توزیع فراوانی درصد پاسخ گویان بر اساس جنسیت

درصد	فراوانی	شاخص
		جنسیت
۵۲	۷۹	مرد
۴۸	۷۱	زن
۱۰۰	۱۵۰	کل

جدول ۴: توزیع فراوانی درصد پاسخ گویان بر اساس سن

درصد	فراوانی	شاخص
		سن
۱۴	۲۱	۲۹ - ۲۰
۴۹	۷۴	۳۹ - ۳۰
۳۱	۴۶	۴۹ - ۴۰
۶	۹	۵۰ و بالاتر
۱۰۰	۱۵۰	کل

جدول ۵: توزیع فراوانی درصد پاسخ گویان بر اساس تحصیلات

درصد	فراوانی	شاخص
		تحصیلات
۱۴	۲۰	زیر دیپلم
۵۱	۷۷	دیپلم
۲۵	۳۸	لیسانس
۱۰	۱۵	فوق لیسانس و بالاتر
۱۰۰	۱۵۰	کل

جدول ۶: آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

تعداد	مقدار کمینه	مقدار بیشینه	واریانس	انحراف معیار	میانگین	شاخص
						موانع
۱۵۰	۶.۱	۶۰.۴	۱۷.۰	۴۱.۰	۸۳.۳	نحوه ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه
۱۵۰	۱	۵	۵۰.۰	۷۱.۰	۱۱.۲	گسترش مصرف‌گرایی
۱۵۰	۴۰.۱	۸۰.۴	۲۳.۰	۴۸.۰	۸۵.۳	تغییر ویژگی‌های جمعیتی
۱۵۰	۵۰.۱	۵	۳۳.۰	۵۷.۰	۹۷.۳	اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض‌الحسنه‌ای بانک‌ها
۱۵۰	۲	۵	۲۸.۰	۵۳.۰	۰۱.۴	تورم و انتظارات تورمی
۱۵۰	۱	۵	۶۲.۰	۷۹.۰	۳۳.۴	درآمد سرانه
۱۵۰	۱	۵	۳۴.۰	۵۸.۰	۹۸.۳	مشکلات نهاد قرض‌الحسنه
۱۵۰	۳.۱	۶۰.۴	۲۳.۰	۴۸.۰	۹۸.۳	گسترش موسسه‌های خیریه و بازارهای سودده

آمار استنباطی

در این قسمت برای پاسخ به سوالات پژوهش برای هر یک از متغیرهای پژوهش آزمون فروش مرتبط به آن را برآش می‌کنیم. برای اجرای آزمون فرض هر یک از متغیرها، ابتدا باید نرمال بودن و غیرنرمال بودن متغیرها مشخص شده و سپس براساس نوع توزیع داده‌ها آزمون‌های پارامتریک و ناپارامتریک برآش شود.

جدول ۷: آزمون کولموگوروف - اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن داده‌ها

نوع توزیع	معنی داری (sig)	Z کولموگروف - اسمیرنوف	فرضیه	شاخص
				موانع
نرمال	۰۰۶۱	۰۱۳۲	H_0 : توزیع داده‌های نحوه ترویج فرهنگ قرض الحسنه نرمال است. H_1 : توزیع داده‌های نحوه ترویج فرهنگ قرض الحسنه نرمال نیست.	نحوه ترویج فرهنگ قرض الحسنه
غیر نرمال	۰۰۰۰	۰۳۳۷	H_0 : توزیع داده‌های گسترش مصرف گزائی نرمال است. H_1 : توزیع داده‌های گسترش مصرف گزائی نرمال نیست.	گسترش مصرف گزائی
نرمال	۰۰۰۵۸	۰۱۳۳۲	H_0 : توزیع داده‌های تغییر ویژگی‌های جمعیتی نرمال است. H_1 : توزیع داده‌های تغییر ویژگی‌های جمعیتی نرمال نیست.	تغییر ویژگی‌های جمعیتی
نرمال	۰۰۰۶۷	۰۱۳۰۴	H_0 : توزیع داده‌های اعتماد مردمی نرمال است. H_1 : توزیع داده‌های تغییر اعتماد مردمی نرمال نیست.	اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض الحسنه- ای بانک‌ها
نرمال	۰۰۰۷۰	۰۱۲۹۵	H_0 : توزیع داده‌های تورم نرمال است. H_1 : توزیع داده‌های تورم نرمال نیست.	تورم
غیر نرمال	۰۰۰۰	۰۴۳۰۷	H_0 : توزیع داده‌های درآمد سرانه نرمال است. H_1 : توزیع داده‌های درآمد سرانه نرمال نیست.	درآمد سرانه
نرمال	۰۰۰۸۸	۰۱۲۴۹	H_0 : توزیع داده‌های مشکلات نهاد قرض الحسنه نرمال است. H_1 : توزیع داده‌های مشکلات نهاد قرض الحسنه نرمال نیست.	مشکلات نهاد قرض الحسنه
نرمال	۰۰۰۷۱	۰۱۲۹۲	H_0 : توزیع داده‌های موسسه‌های خیره و سودده نرمال است. H_1 : توزیع داده‌های موسسه‌های خیره و سودده نرمال نیست.	گسترش موسسه‌های خیره و بازارهای سودده

باتوجه به جدول فوق که برگرفته از آزمون کولموگوروف - اسمیرنوف در نرم افزار SPSS می‌باشد، متغیرهای نحوه ترویج فرهنگ قرض الحسنه، تغییر ویژگی‌های جمعیتی، اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض الحسنه‌ای بانک‌ها، تورم، مشکلات نهاد قرض الحسنه و متغیر گسترش موسسه‌های خیره و بازارهای سودده چون دارای سطح معنی داری بالاتر از ۵ درصد می‌باشند، توزیع‌شان نرمال است و برای آزمون فرضیه‌های آن‌ها از آزمون پارامتری t

تک نمونه استفاده می‌کنیم. و متغیرهای گسترش مصرف گزائی و درآمد سرانه که دارای سطح معنی‌داری کمتر از ۵ درصد هستند، دارای توزیع غیر نرمال می‌باشد و برای آزمون فرضیه آن‌ها نیز از آزمون ناپارامتری دوجمله‌ای استفاده می‌کنیم.

آزمون فرض ۱: نحوه ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تاثیر دارد.

H₀: نحوه ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تاثیر ندارد.

H₁: نحوه ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تاثیر ندارد.

جدول ۸: نتیجه آزمون فرض ۱

شاخص موانع	فرضیه	آماره آزمون (t ₀)	معنی‌داری (sig)	درجه آزادی (df)	میانگین (mean)
					نحوه ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه

جهت تأیید فرضیه **H₀**، معناداری بایستی زیر ۵درصد باشد، معناداری آزمون زیر ۵درصد می‌باشد و فرضیه **H₁** رد و فرضیه **H₀** مبنی کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه بواسطه نحوه ترویج فرهنگ قرض‌الحسنه تأیید می‌شود.

آزمون فرض ۲: گسترش مصرف گزایی بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تاثیر دارد.

H₀: نسبت نظرات سپرده‌گذاران در مورد تاثیر گذاری و عدم تاثیر گذاری گسترش مصرف گزائی بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز یکسان است.

H₁: نسبت نظرات سپرده‌گذاران در مورد تاثیر گذاری و عدم تاثیر گذاری گسترش مصرف گزائی بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز یکسان نیست.

جدول ۹: آزمون دو جمله‌ای فرض ۲

شاخص موانع	فرضیه	معنی‌داری (sig)	گروه (Group)	تعداد (N)	درصد (Prop)
					گسترش مصرف گزائی
			گروه ۲: ۳ >	۱۲	۸

از آنجایی که سطح معنی داری (sig) کمتر از ۵ درصد است، فرض H_0 رد می شود و نسبت نظرات سپرده گذاران در مورد تاثیرگذاری و عدم تاثیرگذاری گسترش مصرف گرائی بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز یکسان نیست و با توجه به داده های جدول نسبت نظرات سپرده گذاران در مورد عدم تاثیرگذاری گسترش مصرف گرائی بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز بیشتر است (داده های گروه یک ۱۳۸ بیشتر از داده های گروه دو ۱۲). بنابراین این ادعا که گسترش مصرف گرائی باعث کاهش جذب منابع قرض الحسنه می شود، رد می شود.

آزمون فرض ۳: ویژگی های جمعیتی بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر دارد.

H_0 : تغییر ویژگی های جمعیتی بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر دارد.

H_1 : تغییر ویژگی های جمعیتی بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر ندارد.

جدول ۱۰: نتیجه آزمون t فرض ۳

میانگین (mean)	درجه آزادی (df)	معنی داری (sig)	آماره آزمون (t ₀)	فرضیه $H_0: \mu \leq 3$ $H_1: \mu > 3$	شاخص
					موانع
۸۵۹.۳	۱۴۹	۰۰.۰	۵۵.۲۵		تغییر ویژگی های جمعیتی

نتیجه آزمون فرض ۳ نشان می دهد که معناداری زیر ۵ درصد و تغییر ویژگی های جمعیتی بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه تاثیر دارد.

آزمون فرض ۴: اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض الحسنه ای بانک ها بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر دارد.

H_0 : اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض الحسنه بانک ها بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر دارد.

H_1 : اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض الحسنه بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر ندارد.

جدول ۱۱: نتیجه آزمون t فرض ۴

میانگین (mean)	درجه آزادی (df)	معنی داری (sig)	آماره آزمون (t ₀)	فرضیه $H_0: \mu \leq 3$ $H_1: \mu > 3$	شاخص
					موانع
۹۷۲.۳	۱۴۹	۰۰.۰	۲۱.۲۴		اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض الحسنه ای بانک ها

نتیجه آزمون فرض ۴ نشان می‌دهد که معناداری زیر ۵ درصد و اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض‌الحسنه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه تأثیر دارد.

آزمون فرض ۵: تورم بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تأثیر دارد.

H_0 : تورم بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تأثیر دارد.

H_1 : تورم بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تأثیر ندارد.

جدول ۱۲: نتیجه آزمون t فرض ۵

میانگین (mean)	درجه آزادی (df)	معنی‌داری (sig)	آماره آزمون (t ₀)	فرضیه $H_0: \mu \leq 3$ $H_1: \mu > 3$	شاخص
					موانع
۰۱۲.۴	۱۴۹	۳۶.۸	۱۱.۲۷		تورم

نتایج حاصل از آزمون فرضیه نشان می‌دهد که معناداری زیر ۵ درصد و تورم بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تأثیر ندارد.

آزمون فرض ۶: مشکلات نهاد قرض‌الحسنه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تأثیر دارد.

H_0 : مشکلات نهاد قرض‌الحسنه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تأثیر دارد.

H_1 : مشکلات نهاد قرض‌الحسنه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تأثیر ندارد.

جدول ۱۳: نتیجه آزمون t فرض ۶

میانگین (mean)	درجه آزادی (df)	معنی‌داری (sig)	آماره آزمون (t ₀)	فرضیه $H_0: \mu \leq 3$ $H_1: \mu > 3$	شاخص
					موانع
۹۸۹.۳	۱۴۹	۰۰.۰	۳۱.۲۴		مشکلات نهاد قرض‌الحسنه

نتایج حاصل از آزمون فرضیه نشان می‌دهد که معناداری زیر ۵ درصد و مشکلات نهاد قرض‌الحسنه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تأثیر دارد.

آزمون فرض ۷: درآمد سرانه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز تأثیر دارد.

H_0 نسبت نظرات سپرده‌گذاران در مورد تأثیرگذاری و عدم تأثیرگذاری درآمد سرانه بر کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه پس‌انداز یکسان است.

فرض H_1 نسبت نظرات سپرده گذاران در مورد تاثیر گذاری و عدم تاثیر گذاری درآمد سرانه بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز یکسان نیست.

جدول ۱۴: آزمون دو جمله ای فرض ۷

درصد (Prop)	تعداد (N)	گروه (Group)	معنی داری (sig)	فرضیه	شاخص
					موانع
۱۸	۲۷	گروه ۱: ≤ 3	.۰۰۰	$H_0: P = 50\%$ $H_1: P \neq 50\%$	گسترش مصرف گرائی
۸۲	۱۲۳	گروه ۲: > 3			

از آنجایی که سطح معنی داری (sig) کمتر از ۵ درصد است، فرض H_0 رد می شود و نسبت نظرات سپرده گذاران در مورد تاثیر گذاری و عدم تاثیر گذاری درآمد سرانه بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز یکسان نیست و با توجه به داده های جدول نسبت نظرات سپرده گذاران در مورد تاثیر گذاری درآمد سرانه بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز بیشتر است (داده های گروه دو ۱۲۳ بیشتر از داده های گروه یک ۲۷). بنابراین این ادعا که پایین بودن درآمد سرانه باعث کاهش جذب منابع قرض الحسنه می شود، پذیرفته می شود.

آزمون فرض ۸: گسترش موسسه های خیریه و بازارهای سودده بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر دارد.

H_0 : گسترش موسسه های خیریه و بازارهای سودده بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر دارد.
 H_1 : گسترش موسسه های خیریه و بازارهای سودده بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر ندارد.

جدول ۱۵: نتیجه آزمون فرض ۸

میانگین (mean)	درجه آزادی (df)	معنی داری (sig)	آماره آزمون (t)	فرضیه	شاخص
					موانع
۹۸۲.۳	۱۴۹	.۰۰۰	۳۷.۲۹	$H_0: \mu \leq 3$ $H_1: \mu > 3$	گسترش موسسه های خیریه و بازارهای سودده

نتایج حاصل از آزمون فرضیه نشان می دهد که معناداری زیر ۵ درصد و گسترش موسسه های خیریه و بازارهای سودده بر کاهش جذب منابع قرض الحسنه پس انداز تاثیر دارد.
 الویت هریک از موانع شناسایی شده: با استفاده از آزمون ناپارامتری فریدمن میزان رتبه بندی هریک از موانع را مشخص می کنیم.

H_0 : الویت‌های موانع یکسان است.

H_1 : الویت‌های موانع یکسان نیست.

جدول ۱۶: نتایج آزمون فریدمن برای الویت‌بندی موانع

میانگین رتبه	موانع
۲۹.۴	گسترش موسسه‌های خیریه و بازارهای سودده
۲۷.۴	درآمد سرانه
۰۵.۴	اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض الحسنه‌ای بانک‌ها
۰۱.۴	مشکلات نهاد قرض الحسنه
۵۴.۳	نحوه ترویج فرهنگ قرض الحسنه
۵۳.۳	تغییر ویژگی‌های جمعیتی

آزمون فریدمن نشان می‌دهد که گسترش موسسه‌های خیریه و بازارهای سودده از عوامل اصلی کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه از سوی نهادهای بانکی کشور می‌باشند و کاهش درآمد سرانه کشور در رتبه بعدی این آزمون می‌باشد.

خلاصه و جمع بندی

هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی موانع و چالش‌های پیش‌روی جذب سپرده‌های قرض‌الحسنه پس انداز از دیدگاه سپرده‌گذاران بوده‌است که با استفاده از ۲۵ سوال مطرح شده برای ۸ متغیر مستقل پژوهش، نشان داده شده است که ۲ متغیر گسترش مصرف‌گرایی و تورم بر کاهش جذب سپرده قرض‌الحسنه اثر معنادار نداشته‌اند. اما از میان ۶ متغیر دیگر، گسترش موسسه‌های خیریه و بازارهای سودده با بالاترین درجه اهمیت و تغییر ویژگی‌های جمعیتی بر کاهش جذب سپرده قرض‌الحسنه اثر معنادار داشته‌اند. اعتماد مردم در خصوص کارکردهای قرض‌الحسنه‌ای بانک‌ها در تجهیز و تخصیص منابع و شکل‌گیری موسسه‌های خیریه موجب افزایش روند کاهش جذب منابع قرض‌الحسنه شده است.

فهرست منابع و مآخذ

- سیفلو، سجاد و خوانساری، رسول (۱۳۹۰)، مشکلا و راهکارهای تجهیز منابع از طریق قرض الحسنه در قانون عملیات بانکی بدون ربا، ویژه نامه بانکداری اسلامی، شهریور ۱۳۹۰.
- سبحانی، حسن و برخوردار، محمدرضا (۱۳۸۹)، بررسی عوامل موثر بر پس انداز بخش خصوصی در اقتصاد نفتی ایران.
- سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران www.cbi.ir
- صدر، سید کاظم (۱۳۷۴)، آثار اقتصادی رفتار و عقد قرض الحسنه، مجموعه مقالات ششمین همایش بانکداری اسلامی: موسسه عالی بانکداری ایران.
- عرب مازار، عباس و کی قبادی، سعید (۱۳۸۵)، جایگاه قرض الحسنه در نظام بانکی ایران، فصلنامه اقتصاد اسلامی، شماره ۲۲.
- فرزین و ش، اسدالله و شعبانی احمد (۱۳۸۱)، بررسی عقود در بانکداری اسلامی، پژوهشکده پولی و بانکی.
- کریم، سعید؛ علیمرادی ریزی، محمد و حجت الله حبیبی پور (۱۳۹۲)، بررسی عوامل موثر بر تجهیز منابع بانکی (مطالعه موردی بانک رفاه کارگران اصفهان).
- کمیجانی، اکبر و رحمانی، تیمور (۱۳۷۲)، تحلیلی تئوریک از اهمیت و ماهیت پس انداز و بررسی تجربی آن در ایران، مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۴۲.
- محقق نیا، محمدجواد (۱۳۸۹)، بررسی جایگاه قرض الحسنه در نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران، معرفت اقتصادی، شماره اول.
- مجتهد، احمد و کرمی، افشین (۱۳۸۲)، ارزیابی متغیرهای موثر بر رفتار پس انداز ملی در اقتصاد ایران، فصلنامه بازرگانی، شماره ۲۷.
- موسویان، سید عباس (۱۳۸۳)، ارزیابی عملکرد سپرده های بانکی در بانکداری بدون ربا ایران. مجموعه مقالات پانزدهمین همایش بانکداری اسلامی، تهران؛ موسسه عالی بانکداری ایران.
- ناصر نادری (۱۳۸۷)، بررسی و تعیین عوامل موثر بر جذب سپرده های قرض الحسنه پس انداز بانک تجارت (قلمرو تهران بزرگ)، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم اداری و مدیریت، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تهران.

___ Abhiman Das, Subhash C. Ray, Ashok Nag (2009). Labor-use efficiency in Indian banking: A branch – level analysis.

___ Ashfaq H. Khan. (1993). Analysis of Saving Behavior in Pakistan. Saving and Development.

___ Conceicao, M (2005), Profitability of a sample of Portuguese bank branches and its decomposition into technical and allocative components", European Journal of Operational Research.

